

УДК 658:001.895

Ірина М. Гончаренко, Яніна В. Лисун

Київський національний університет технологій та дизайну
**АКАДЕМІЧНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ
ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ**

В статті представлені результати діагностики та узагальнення теоретичних та практичних аспектів реалізації інновацій та інноваційних проектів в університетах, як напряму академічного підприємництва. В статті використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: монографічний та логічний метод, метод порівняльного та статистичного аналізу.

За результатами дослідження узагальнено сутність інноваційного проекту, етапи процедури реєстрації інноваційного проекту та критеріїв його відбору; розглянуто зміст трансферу технологій, як інструменту реалізації та розвитку інноваційних проектів а аспекті академічного підприємництва; проведено діагностику інноваційної активності ВНЗ на основі узагальнення офіційної статистичної інформації.

Практичний інтерес результатів дослідження полягає в узагальненні основних складових інноваційної діяльності ВНЗ в аспекті академічного підприємництва, визначенні рівня інноваційної активності ВНЗ на основі офіційної статистичної інформації.

Ключові слова: *інноваційна діяльність, інноваційний проект, трансфер технологій, академічне підприємництво.*

Ірина Н. Гончаренко, Яніна В. Лисун

Киевский национальный университет технологий и дизайна
**АКАДЕМИЧЕСКОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО: ВОЗМОЖНОСТИ
РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ В УНИВЕРСИТЕТАХ**

В статье представлены диагностика и обобщение теоретических и практических аспектов реализации инноваций и инновационных проектов в университетах, как направления академического предпринимательства. В статье использованы общенаучные и специальные методы исследования: монографический и логический метод, метод сравнительного и статистического анализа.

По результатам исследования обобщены сущность инновационного проекта, этапы процедуры регистрации инновационного проекта и критериев его отбора; рассмотрено содержание трансфера технологий, как инструмента реализации и развития инновационных проектов а аспекте академического предпринимательства; проведена диагностика инновационной активности вузов на основе обобщения официальной статистической информации.

Практический интерес исследования заключается в обобщении основных составляющих инновационной деятельности вуза в аспекте академического предпринимательства, определении уровня инновационной активности вузов на основе официальной статистической информации.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационный проект, трансфер технологий, академическое предпринимательство.

Irina M. Goncharenko, Yanina V. Lisun

Kyiv National University of Technologies and Design

ACADEMIC ENTREPRENEURSHIP: POSSIBILITIES OF INNOVATIVE PROJECTS IN UNIVERSITIES

The article describes the diagnosis and synthesis theoretical and practical aspects of the implementation of innovation and innovation in universities, as the direction of academic entrepreneurship. The article used general scientific and special methods: monographic and logical method, comparative and statistical analysis.

The article summarizes the essence of innovative project stages innovative project registration procedures and criteria for its selection; the content of technology transfer as a tool for development and implementation of innovative projects and academic aspects of entrepreneurship; held diagnostics university innovation activity based on a synthesis of official statistical information.

Practical interest of research results is a synthesis of the main components of innovation universities in terms of academic entrepreneurship, determining the level of innovative activity of universities based on official statistics.

Keywords: innovation, innovative design, technology transfer, academic entrepreneurship.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасні тенденції глобалізації та умови конкурентної боротьби на рівні підприємства, регіону, країни підвищують значимість всіх видів ресурсів і особливо інформації та знань як основи інноваційних процесів. При цьому провідну роль відіграє академічне підприємництво, що створює передумови та можливості розвитку інновацій в освітній та науковій діяльності. ВНЗ стають механізмом накопичення нових знань та технологічних розробок як результату взаємодії та синергії таких складових, як: освіта, наукові дослідження та інновації. Реалізація інноваційних проектів в університетах за умови стійкої співпраці з бізнесом та державою стає основним джерелом забезпечення конкурентних переваг в підприємстві.

Аналіз останніх публікацій по темі. Питання автономності ВНЗ, інтернаціоналізації вищої освіти, дослідницько-інноваційної складової освіти, механізмів забезпечення якості освіти досліджені такими вченими, як: Антонюк

Л.Л., Василькова Н.О., Павленко А.Ф., Красовська О.Ю., Кулага І.В., Рашкевич Ю.М. [1-6].

Невирішені частини дослідження. Потребують подальшого дослідження теоретико-методичні аспекти формування та використання інноваційних проектів в університетах в аспекті забезпечення академічного підприємництва ВНЗ.

Мета дослідження. Метою статті є діагностика та узагальнення теоретичних та практичних аспектів реалізації інновацій та інноваційних проектів в університетах, як напряму академічного підприємництва.

Досягнення мети дослідження обумовило необхідність встановлення та вирішення ряду завдань:

- дослідження сутності інноваційного проекту, процедури реєстрації інноваційного проекту та критеріїв його відбору;
- вивчення змісту трансферу технологій, як інструменту реалізації та розвитку інноваційних проектів а аспекті академічного підприємництва;
- діагностика інноваційної активності ВНЗ на основі узагальнення офіційної статистичної інформації.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Інноваційний проект – комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту.

Державна реєстрація інноваційного проекту здійснюється за ініціативою суб'єкта інноваційної діяльності у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності. Цей орган веде Державний реєстр інноваційних проектів. Необхідною умовою занесення проекту до Державного реєстру інноваційних проектів є його кваліфікування інноваційним [7].

Основними критеріями відбору інноваційних проектів є:

- окупність, прибутковість та інші показники ефективності;
- вид та обсяг інноваційної продукції за проектом;
- створення на підприємстві, що виконує інноваційний проект,
- додаткових робочих місць або збереження існуючих.

Крім того, до інноваційних проектів застосовуються такі додаткові критерії, як:

- забезпечення зростання обсягів експорту, скорочення імпорту, крім підприємств, діяльність яких не пов'язана із здійсненням експортно-імпортних операцій;
- визначення обсягу розрахункових платежів до бюджетів усіх рівнів;
- забезпечення зобов'язань щодо погашення і обслуговування кредитів.

Перелік нормативно-правових документів стосовно інноваційних проектів: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.09.2003 р. № 1474 «Про затвердження Порядку державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів»; Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2003 р. № 1839 «Про затвердження Порядку визначення на конкурсних засадах інноваційних проектів підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, фінансування яких здійснюватиметься за рахунок коштів державного бюджету» [8].

Механізмом реалізації та розвитку інноваційних проектів як напряму академічного підприємництва є трансфер технологій [9]. Трансфер технології – передача технології, що оформляється шляхом укладення між фізичними та/або юридичними особами двостороннього або багатостороннього договору, яким установлюються, змінюються або припиняються майнові права та обов'язки щодо технології та/або її складових.

Суб'єктами трансферу технологій є:

1) уповноважений орган з питань формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері трансферу технологій, уповноважений орган з питань реалізації державної політики у сфері трансферу технологій, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також Національна академія наук України та галузеві академії наук, які беруть участь у закупівлі, передачі та/або використанні технологій;

2) підприємства, наукові установи, організації, вищі навчальні заклади та інші юридичні особи незалежно від форми власності, що створюють та/або використовують технології та/або їх складові і яким належать або передаються майнові права на використання об'єктів права інтелектуальної власності, що є складовими технологій;

3) фізичні особи, які безпосередньо беруть участь у створенні, трансфері та застосуванні технологій та/або їх складових, надають необхідні для цього інформаційні, фінансові та інші послуги на всіх стадіях просування технологій та/або їх складових на ринок.

Оцінка інноваційної активності ВНЗ потребує узагальнення офіційної статистичної інформації (табл. 1).

Таблиця 1

Інформація про ВНЗ III-IV рівнів акредитації [10, С. 56]

	2010- 2011	2012- 2013	2013- 2014	2014- 2015	2015- 2016
Кількість закладів	349	334	325	277	288
У них студентів, тис.	2129,8	1824,9	1723,7	1438,0	1375,2

Найбільш активними серед заявників-юридичних осіб традиційно були організації, які працюють у галузях «Наука» і «Освіта» (табл. 2).

Таблиця 2

Кількість заявок на винаходи та корисні моделі, поданих закладами освіти й науковими організаціями (узагальнено автором на основі [11])

	2011	2012	2013	2014	2015	2011-2015
Усього за закладами освіти	5503	5169	5029	4666	4263	24630
з них за закладами:						
МОН України	3754	3509	3464	3097	2740	16564
Міністерства охорони здоров'я України	939	942	939	1003	939	4762
Усього за науковими організаціями	1547	1636	1627	1827	1361	7998
З них за науковими організаціями академічного профілю	1489	1505	1443	1311	1114	6862
У т.ч. Національна академія наук України	756	785	775	676	512	3504
Національна академія медичних наук України	470	410	376	345	324	1925
Національна академія аграрних наук України	263	310	292	290	278	1433

За результатами досліджень встановлено, що протягом 2015 р. організаціями науки та освіти подано понад 5,6 тис. заявок на винаходи та корисні моделі, або майже 90 % від загальної кількості поданих (табл. 2).

До організацій з найвищою винахідницькою активністю належать заклади освіти й наукові організації, підпорядковані Міністерству освіти і науки України (МОН України), Міністерству охорони здоров'я України (МОЗ України), Міністерству аграрної політики і продовольства України, Національній академії наук України (НАН України), Національній академії медичних наук України, Національній академії аграрних наук України (табл. 2).

Заявниками МОН України протягом 2015 р. було подано понад 2,7 тис. заявок (43,4 % від загальної кількості поданих заявок), Міністерства охорони здоров'я України – майже 1,2 тис. заявок (18,5 %); НАН України – 512 заявок (8,0 %); Національної академії медичних наук – 324 (5,0 %); Національної академії аграрних наук – 278 заявок – 4,3 %, Міністерства аграрної політики і продовольства – 188 заявок (2,9 %).

Як свідчать результати моніторингу у табл. 3, найактивнішими серед організацій МОН України (табл. 3) були Національний університет харчових технологій – протягом 2015 р. подано 354 заявки на винаходи та корисні моделі або 12,9 % від загальної кількості заявок, поданих заявниками цього

міністерства; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» – 208 заявок (7,6 %); Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний університет» – 135 заявок (4,9 %); Вінницький національний технічний університет – 127 заявок (4,6 %). Серед організацій МОЗ України – Український державний науково-дослідний інститут реабілітації інвалідів – 228 заявок (або майже четверта частина загальної кількості заявок, поданих заявниками МОЗ України), Національний медичний університет імені О. О. Богомольця – 205 заявок (21,8 %), Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького – 83 заявки (8,8 %), Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова – 72 заявки (7,7 % від загальної кількості заявок від заявників цього міністерства) [11].

Таблиця 3

**Заклади галузі «Освіта» з найвищою винахідницькою активністю
 (кількість заявок на винаходи і корисні моделі) (уточнено автором на основі [11, с. 40])**

	2011	2012	2013	2014	2015	2011- 2015	Рейтинг за 2015
1	2	3	4	5	6	7	8
Усього за закладами освіти	5 503	5 159	5029	4 666	4 253	24 610	
Національний університет харчових технологій	292	292	485	446	354	1 869	1
Національний університет біоресурсів і природокористування України	333	256	212	232	261	1 294	2
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»	237	190	196	234	208	1 065	3
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця	222	198	225	181	205	1 031	4
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»	138	97	68	138	135	576	5
Вінницький національний технічний університет	252	187	137	132	127	835	6

Продовження Таблиці 3

1	2	3	4	5	6	7	8
Київський національний університет технологій та дизайну	122	122	102	119	121	586	7
Таврійська державна агротехнічна академія	67	49	61	76	100	353	8
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького	36	43	31	47	83	240	9
Одеська національна академія харчових технологій	131	117	98	122	82	550	10
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»	80	74	76	103	80	413	11
Національний університет «Львівська політехніка»	94	102	100	102	78	476	12
Ужгородський національний університет	131	70	34	59	75	369	13
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля	257	290	301	97	68	1 013	17 з 20
Національний авіаційний університет	88	83	81	75	68	395	18 з 20

Порівняльний аналіз показників винахідницької активності закладів освіти і науки свідчить, що кількість заявок, поданих вищими навчальними закладами щороку втричі перевищує кількість заявок, поданих закладами академічної науки [11, с. 40].

Низьким залишається рівень винахідницької активності в промисловості України. У 2015 р промисловими підприємствами подано лише 219 заявок на винаходи та корисні моделі, що на 30 % менше ніж у 2014 р. Їх частка в загальній кількості поданих заявок скоротилася з 4,3 % у 2014 р. до 3,4 % у 2015 р. Найбільш активними в поданні заявок були промислові підприємства з виробництва машин та устаткування – 78 заявок, металургії й виробництва готових металевих виробів – 39 заявок, виробництва електричного устаткування – 27 заявок, виробництва харчових продуктів та транспортних засобів – 19 заявок. Аналізуючи показники винахідницької активності національних заявників у регіональному розрізі, слід зазначити, що найбільш

активними традиційно є підприємства й організації, які розташовані в промислово розвинених регіонах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Академічне підприємництво в Україні перебуває на етапі життєвого циклу, який можна ідентифікувати, як «зародження». З метою розвитку інноваційних проектів та академічного підприємництва необхідним стає:

- розвиток венчурної інноваційної інфраструктури;
- створення умов та забезпечення підтримки молодих вчених, науковців, інженерів для комерціалізації їх розробок як в середовищі університетів, так і на державному рівні;
- забезпечення та розвиток юридичного та інформаційного супроводу процесів трансферу технологій;
- налагодження тісної співпраці між бізнесом та наукою з метою виконання технологічних розробок для вітчизняних підприємств;
- матеріально-технічне та фінансове забезпечення процесів створення підприємств працівниками ВНЗ з метою комерціалізації технологічних розробок.

Для стимулювання інноваційного та венчурного підприємництва ВНЗ доцільним є побудова та використання реально-орієнтованих на комерціалізацію інновацій науково-технологічних кластерів.

Література

1. Чухрай Н. І. Академічне підприємництво за кордоном та в Україні [Текст] / Н. І. Чухрай // Вісн. Нац. ун-ту Львівська політехніка. Сер. : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. — 2011. — №714. — С. 448-458.
2. Дослідницькі університети: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні [Текст] : монографія / [А. Ф. Павленко та ін.] — К. : КНЕУ, 2014. — 350 с.
3. Красовська О. Ю. Інтернаціоналізація вищої освіти в умовах глобалізації світового освітнього простору [Електронний ресурс] / О. Ю. Красовська // Вісник Академії митної служби України. Серія: «Економіка». — 2011. — № 2. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vamsu_econ/2011_2/Kras_ka.htm. — Назва з екрану.
4. Кулага І. В. Формування єдиного відкритого освітнього простору як провідна тенденція розвитку сучасної системи освіти [Електронний ресурс] / І. В. Кулага // Університетська освіта. — 2012. — № 1. — С. 66-68. — Режим доступу: http://ivo.kneu.edu.ua/ua/univ_osvita. — Назва з екрану.

5. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти [Текст] : монографія. — Л. : Видавництво Львівської політехніки, 2014. — 168 с.
6. Забезпечення якості освіти: теорія та практика [Текст] : колективна монографія. — Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2011. — 300 с.
7. Про інноваційні проекти [Електронний ресурс] : Офіційний сайт Міністерства освіти і наукам України. — Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/nauka/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-technologij/innovacijni-proekti/pro-innovacijni-proekti.html>. — Назва з екрану.
8. Про затвердження Порядку визначення на конкурсних засадах інноваційних проектів підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, фінансування яких здійснюватиметься за рахунок коштів державного бюджету [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2003 р. № 1839. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1839-2003-p>. — Назва з екрану.
9. Лісун Я. В. Трансфер технологій як інноваційно-інтеграційна складова взаємодії держави, бізнесу, науки та освіти [Текст] / Я. В. Лісун // Вісник КНУТД. — №5. — 2015. — С. 23-34.
10. Україна у цифрах у 2015 році [Текст]. — К. : Державна служба статистики України, 2016. — 239 с.
11. Промислова власність у цифрах [Текст] : Показники діяльності Державної служби інтелектуальної власності України та Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» за 2015 рік. — К. : [б.в.], 2016. — 49 с.